

Aș semnala, de asemenea, o fațetă la fel de incitantă ca toate celelalte pomenite până acum, dar care privește direct un segment special al "pieței" consumatorilor sonadajelor de opinie: partidele și liderii politici. Îmi permit să observ odată cu Sebastian Lăzăroiu că "există o serie de întrebări la care simplele frecvențe apărute în sondaje nu pot răspunde. Sunt întrebări de mare interes pentru liderii partidelor, pentru că s-a dovedit adeseori că aceștia nu-și cunosc propriul electorat: nu știu cui să se adreseze, nu știu cine sunt cei pe care i-ar putea atrage" (p. 92). Soluția pentru astfel de situații este foarte aproape de noi: apelați la "echipa celor nouă", la: Ionica Berevoescu, Dan Chiribucă, Mircea Ioan Comșa, Narcisa Grigorescu, Andra Aldea Lăzăroiu, Marilena Pană, Lucian Pop și Sofia Manuela Stănculescu.

Se cuvine să-i felicităm pe *toți* autorii volumului "Fețele schimbării. Românii și provocările tranziției", Editura Nemira, 1999 și să le mulțumim pentru această apariție editoria-lă, într-adevăr de excepție!

Doina Balahur, sociolog

Rupert Brown,
PREJUDICE. ITS SOCIAL
PSYCHOLOGY, Blackwell, Oxford UK
& Cambridge USA
(Prejudicata. Psihologia sa socială)

Impresionat de profunzimea gândirii mentorului său spiritual - Gordon Allport -, Rupert Brown realizează o interesantă prezentare din perspectiva psihologiei sociale a unui fenomen atât de întâlnit în viața cotidiană - prejudicata.

În primul capitol intitulat sugestiv Natura prejudicării autorul deconstruiește punctul de vedere tradițional, sugerând că definiția dată prejudicării este convențională și propunând în acest sens să fie luate în considerare în delimitarea terminologică a acestui concept nu numai aspectele cognitive, ci și cele afectiv - cognitive „prejudicata implică atitudini, stări afective și comportamente negative față de membrii unui grup sau în conceperea relației cu acel grup“ (pag. 14). De asemenea, autorul propune o analiză multinivelară a procesualității acestui fenomen psiho-social-individual intergrupual, punându-se accent pe cea de-a doua componentă. Avantajul gnoseologic pe care îl aduce această carte constă nu numai în bogăția

nuațelor explicative ale noțiunii de „prejudicata“, ci și în analiza critică și deosebit de constructivă (prin alternativele sugerate) a teoriilor consacrate (promovate de Adorno, M. Rockeach, D. Hamilton). Autorul folosește în discursul său logico - explicativ contraargumente pentru concepția clasică ce au un substanțial suport empiric nu numai în propriile studii, ci și în investigațiile psihosociologice recente (ex. Locksley, Stangor și McMillan, Gilbert și Hixon, Yserbit, Leyens, Mcrae, Boden)

Rupert Brown dedică două capitole aspectelor cognitive ale prejudicării. Asimilarea intracategorială și diferențierea intercategorială sunt procese cognitive simetrice care duc la apariția prejudicării. Sunt aduse în discuție teme interesante ca: accesibilitatea cronică a unei categorii, categorizarea încrucișată, entitativitatea și categorizare, categorizare versus similaritatea credințelor. Categorizarea este fundamentul prejudicării și nu similaritatea credințelor, așa cum teoretizase Milton Rokeach.

Teme incitante ale cogniției sociale sunt dezbătute și în capitolul „Stereotip și prejudicata“. Cititorul se poate familiariza astfel cu problematica foarte complexă a: legăturii dintre stereotipurile ingroup și outgroup și inconștientul cognitiv, stereotipuri și atribuiri cauzale, stereotipurile și subtipajul stereotipuri și auto - împlinirea profețiilor, modificarea patternului iluziei corelării și inhibării stereotipurilor. Impactul stereotipurilor asupra inferențelor sociale este evidențiat prin studierea mecanismelor de activare și aplicare a stereotipurilor. Disponibilitatea diferențială a categoriilor sociale duce la activarea automată a stereotipurilor asociate acestora. Experimentele realizate de Gilbert și Hixon vin în sprijinul acestei teorii. Pornind de la ideea că stereotipurile sunt „the mental sluggard's best friend“ (prieten foarte bun al leneșului cognitiv) ei au demonstrat că dacă subiecții sunt preocupați mental (suprasolicitați) cu sarcini cognitive simultane (de exemplu sarcina de a memora un șir de cifre în același timp cu sarcina de a viziona imagini ce nu aveau nici o legătură cu însiruirea cifrelor) atunci vor fi activate și aplicate automat stereotipurile numai în situația în care etichetele categoriale sunt folosite chiar din primele momente ale interacțiunii (înainte de declanșarea activităților simultane).

O nouă direcție de cercetare este semnalată și în capitolul „Dezvoltarea prejudecăților în copilărie“. Autorul vorbește despre deficitul metodologic al studiilor anterioare referitoare la etiologia prejudecăților, care constă într-o abordare simplistă și unidirecțională - influența socialului asupra copilului.

Rupert Brown propune o alternativă ce trebuie să ia în considerare binomul conceptual copil - social (copilul nefiind un simplu reproducător al normelor sociale, al curentelor sexiste, rasiste, etc., contribuind el însuși la formarea ideilor stereotipe și implicit a prejudecăților, prin modul specific de sistematizare și procesare a informațiilor sociale).

Explicarea dezvoltării prejudecăților în copilărie nu presupune numai absorbția pasivă a ideilor preconceptuate ale adulților, ci un proces mult mai complex, ce rezultă din interacțiunea dintre capacitățile socio-cognitive de categorizare (pentru a da sens lumii în care trăiesc) și diversele structuri sociale și normele sociale aferente.

În capitolul 7 autorul subliniază faptul că declinul vechilor prejudecăți (old prejudice) nu este rezultatul procesului de internalizare a credințelor lipsite de idei preconceptuate, ci poate fi atribuit mai degrabă schimbării normelor sociale în ultimii 30 de ani.

Studiul metamorfozării vechilor prejudecăți (a căror substanță constă în ostilitatea față de anumite grupuri și credința în inferioritatea outgrupului) a dus la crearea a două direcții de cercetare: rasismul modern și rasismul aversiv. Rasismul modern implică forme indirecte, simbolice de manifestare a prejudecăților (afect negativ cuplat cu neacceptarea valorilor tradiționale) care duce la restrângerea, evitarea contactelor cu membrii out-groupurilor. Rasismul aversiv este asociat cu stări de anxietate și iritare. Reinvestigând conceptul introdus de Kovell (rasism aversiv, S. Gaertner și Dovidiv au demonstrat că acesta presupune un travaliu cognitiv inconștient, spre deosebire de rasismul modern, care are ca substrat procesări informaționale conștiente, determinate de ideologia rasistă.

Cu toate că ultimul capitol se intitulează „Reducerea prejudecăților“, autorul nu face o trecere în revistă a diverselor paradigme de cercetare a inhibării acestora, ci îl dedică în întregime „ipotezei de contact“. Rupert Brown

nu poate fi acuzat de ubicuitate, deoarece el justifică această alegere ca fiind un extraordinar remember la a 50-a aniversare a lansării impresionantei lucrări „Nature of Prejudice“.

Deși în laborator a fost creat un solid suport empiric pentru validarea acestei ipoteze, totuși programele specifice de intervenție în școli nu au avut întotdeauna efectul scontat asupra îmbunătățirii relațiilor interetnice.

Rupert Brown își exprimă în finalul cărții speranța că a sensibilizat cititorii asupra potențialului distructiv al prejudecăților, subliniind necesitatea altor cercetări care să elucideze modalități de deconstrucție a acestor patternuri negative.

*Elena Stănculescu,
Asistent Universitar, Universitatea
Independentă Titu Maiorescu*

**Alan Mayhew,
RECREATING EUROPE. THE
EUROPEAN UNION'S POLICY
TOWARDS CENTRAL AND EASTERN
EUROPE, Cambridge, Cambridge
University Press, 1998, 403 p.**

Lucrarea specialistului Colegiului Europei prezintă o dublă importanță pentru cititorul interesat de noua dinamică „Est-Vest“ pe continentul european. În primul rând, analiza profesorului Alan Mayhew reprezintă o radiografie cvasi-completă a relațiilor economice și administrative stabilite între Uniunea Europeană și țările central și est-europene de la căderea Zidului Berlinului până în 1998, ceea ce constituie nu numai o întreprindere de anvergură, dar și o curajoasă tentativă de evaluare a modului în care Europa de Vest a trecut de la retorica triumfalistă din anii 1989-1990 la politicile pragmatice ale anilor următori. În fapt, tocmai acest demers evaluativ este cel de-al doilea element important care singularizează lucrarea în peisajul în continuă expansiune al „studiilor europene“. Luciditatea și empatia „transcontinentală“ ale autorului sunt prezente în întreaga derulare a analizei, concluzia sa centrală fiind că, până în prezent, Uniunea Europeană nu a reușit să se ridice la înălțimea sarcinii pe care și-a asumat-o prin semnarea Acordurilor Europene și adoptarea deciziilor Consiliilor Europene de la Copenhaga și Essen referitoare la integrarea economică și politică a țărilor foste comuniste.